

การพยาบาลสตรี ที่มีโรคเบาหวานกับการตั้งครรภ์

Duangporn Pasuwan

objective

- อธิบายได้ว่าเป็น GDM ได้อย่างไร
- อธิบายได้ว่า GDM มีผลอย่างไรต่อแม่และลูก
- อธิบายวิธีการคัดกรอง GDM และแปลผลได้
- อธิบายเป้าหมายการพยาบาลแม่ GDM
- อธิบายการดูแล การพยาบาลแม่เป็น GDM ได้ ในระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอด หลังคลอด
- อธิบายปัญหาทางการพยาบาลของแม่ที่เป็น GDM และ ลูกที่เกิดจากแม่ที่เป็น GDM

โรคเบาหวานขณะตั้งครรภ์

(gestational diabetes mellitus: GDM)

ความหมาย

ภาวะความผิดปกติของการเผาผลาญคาร์โบไฮเดรต เนื่องจากความไม่สมดุลระหว่างความต้องการและการสร้างหรือการใช้อินซูลินของร่างกาย ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่าปกติ อาจเป็นเรื้อรังก่อนการตั้งครรภ์หรือเป็นขณะตั้งครรภ์
(มณีภรณ์ โสมานุสรณ์, 2563)

ประเทศไทยพบได้ประมาณร้อยละ 3.7 – 7.0 ของสตรีตั้งครรภ์

พยาธิสภาพ

ระยะแรกของตั้งครรภ์ ร่างกายจะมีการสะสมพลังงาน เพื่อใช้เป็นแหล่งพลังงานในการเจริญเติบโตของทารก โดยestrogenและprogesteroneจากรก ➡ กระตุ้นให้เบต้าเซลล์ของตับอ่อนของมารดาหลั่งอินซูลินมากขึ้น ➡ ระดับน้ำตาลในเลือดของมารดาลดลง

อายุครรภ์มากขึ้นมารดาจะสร้างฮอร์โมนที่มีฤทธิ์ต้านการทำงานของอินซูลิน ได้แก่ human placental lactogen(HPL) , prolactin , cortisol , progesterone และinsuliness ➡ โดยเฉพาะHPLจะเพิ่มมากขึ้นตามอายุครรภ์ ➡ ทำให้เกิดภาวะคีโตนซิวิน ระดับน้ำตาลในเลือดของหญิงตั้งครรภ์ก็จะสูงขึ้น ➡ ตับอ่อนก็พยายามหลั่งอินซูลินมากขึ้น ➡ หากไม่สามารถผลิตอินซูลินได้ ก็จะแสดงออกโดยการเป็นเบาหวาน

น้ำตาลในกระแสเลือดของมารดาจะแพร่ผ่านรกไปสู่ทารกในครรภ์ แต่อินซูลินจากรกไม่สามารถผ่านรกได้ ➡ ทารกจะสร้างอินซูลินเอง ➡ ทารกมีขนาดใหญ่ และลดการสร้างสารsurfactantของปอด

โคของมารดาจะมีการกรองน้ำตาลออกจากกระแสเลือดและขับออกทางปัสสาวะ ➡ น้ำตาลเป็นสารที่มีแรงดันมาก ทำให้คัดน้ำออกมาด้วย ➡ มารดาจะมีปัสสาวะบ่อยและมีปริมาณมาก ทำให้คอแห้ง กระหายน้ำ มีภาวะเลือดข้น การไหลเวียนช้า เซลล์ได้รับออกซิเจนไม่เพียงพอ ➡ เกิดการเผาผลาญพลังงานแบบไม่ใช้ออกซิเจนทำให้เกิดภาวะเลือดเป็นกรดได้

📍 มารดามีอาการปัสสาวะบ่อย ต้มไ้น้ำมากกว่าปกติ และมีอาการเหนื่อยง่าย

สาเหตุการเกิดโรคเบาหวานขณะตั้งครรภ์

มีฮอร์โมนต้านฤทธิ์อินซูลินในมารดา ได้แก่

- Estrogen
- Progesterone
- Human placental lactogen (HPL)

การต้านฤทธิ์ดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่ออายุครรภ์มากขึ้น

ปัจจัยเสี่ยงที่เป็น GDM

- ญาติพี่น้องมีประวัติเป็นเบาหวาน
- อายุ 30 ปีขึ้นไป
- เคยคลอดบุตรที่มีน้ำหนักแรกเกิดตั้งแต่ 4 กิโลกรัมขึ้นไป
- เคยคลอดบุตรที่มีความพิการแต่กำเนิดโดยไม่ทราบสาเหตุ
- เคยมีประวัติทารกเสียชีวิตในครรภ์ โดยไม่ทราบสาเหตุ
- เคยมีภาวะเบาหวานแทรกซ้อนในการตั้งครรภ์ครั้งก่อน

ปัจจัยเสี่ยงที่เป็น GDM(ต่อ)

- อ้วน BMI ≥ 27 กิโลกรัมต่อตารางเมตร
- มีภาวะความดันโลหิตสูง
- ตรวจพบภาวะน้ำคร่ำมากกว่าปกติ AFI > 25 cm.
Amniotic fluid index
- ตรวจพบน้ำตาลในปัสสาวะ

ตรวจ Urine strip

ผลกระทบจากโรคเบาหวานขณะตั้งครรภ์

ด้านมารดา

- การแท้งบุตร
- การติดเชื้อ
- ภาวะน้ำคร่ำมาก
- ความดันโลหิตสูงขณะตั้งครรภ์
- หลอดเลือดถูกทำลาย
- คลอดยาก เนื่องจากทารกตัวโต
- อัตราตายของมารดาสูงขึ้น
- วิตกกังวล เครียด เกี่ยวกับความปลอดภัยของการรก
- ตกเลือดหลังคลอด

ผลกระทบจากโรคเบาหวานขณะตั้งครรภ์

- **Macrosomia (> 4,000 g)**
- **Respiratory distress syndrome**
- **Polycythemia and Hyper viscosity**
- **Hypocalcemia**
- **Congenital malformation**
- **Hypoglycemia คือ ระดับน้ำตาลในเลือดมีค่าต่ำกว่า 40mg/dl มักเกิดขึ้นในช่วงเวลา 1 - 3 ชั่วโมง หลังคลอด**

การคัดกรองและการวินิจฉัย

ตรวจเลือดเป็น 2 ขั้นตอน เฉพาะในรายที่มีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคเบาหวานขณะตั้งครรภ์ มีลำดับดังนี้

- ครั้งแรกที่มาฝากครรภ์ พร้อมกับการตรวจเลือดฝากครรภ์
- ครั้งสอง 24-28 สัปดาห์
- หรือเมื่อ 32-34 สัปดาห์ พร้อมกับการตรวจเลือดฝากครรภ์ซ้ำ
- กรณีน้ำตาลหนักขึ้นมากเกินไป

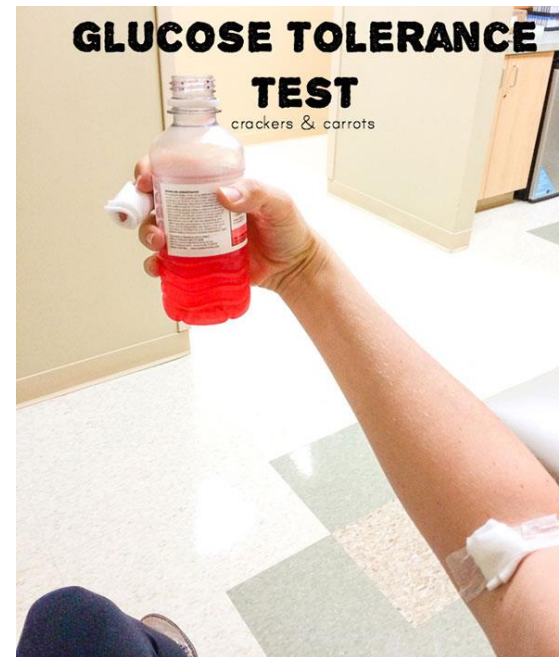
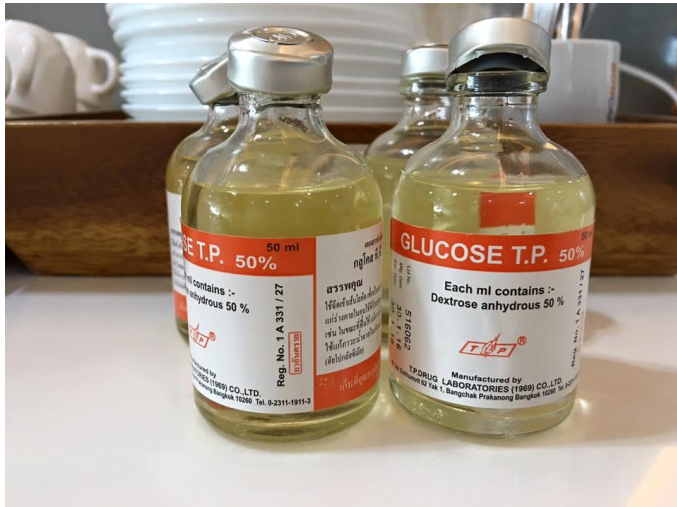
คัดกรองด้วย 50-gram glucose challenge test (50g GCT)

รับประทานน้ำตาลเข้มข้น 50 กรัม

ควรถวาย...

- ละลายน้ำตาลในน้ำเปล่า 200 ml ขึ้นไป
- ควรให้สตรีตั้งครรภ์งดน้ำและอาหาร 8 hrs ก่อนตรวจ
- อาจจะทำให้หน้ามะนาวมาด้วย เนื่องจากจะเลี่ยนมาก

100-gram oral glucose tolerance test (OGTT)

FBS → 105 mg/dL

รับประทานน้ำตาลเข้มข้น 100 กรัม

1 ชม. → 190 mg/dL

2 ชม. → 165 mg/dL

3 ชม. → 145 mg/dL

OGTT ตรวจสอบเพื่อ
วินิจฉัย

ค่าไม่เกิน
หะคะ

ผล OGTT 2 เกณฑ์

ตาราง 1.1 ค่าระดับน้ำตาลในเลือดที่ใช้ในการวินิจฉัยภาวะเบาหวานขณะตั้งครรภ์

ชนิดของระดับน้ำตาลในเลือด	การกำหนดค่าระดับน้ำตาลในเลือด	
	เกณฑ์การวินิจฉัย 1*	เกณฑ์การวินิจฉัย 2**
หลังงดอาหาร	105 มก./ดล.	95 มก./ดล.
1 ชม. หลังดื่มน้ำตาล 100 กรัม	190 มก./ดล.	180 มก./ดล.
2 ชม. หลังดื่มน้ำตาล 100 กรัม	165 มก./ดล.	155 มก./ดล.
3 ชม. หลังดื่มน้ำตาล 100 กรัม	145 มก./ดล.	140 มก./ดล.

1* เกณฑ์การวินิจฉัยของกลุ่มข้อมูลเบาหวานแห่งชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา (National Diabetes Data Group)

2** เกณฑ์การวินิจฉัยของคาร์เพนเตอร์ และคูสตัน (Carpenter and Coustan)

ยังมีการตรวจ 75 gm (ใช้เกณฑ์ 92, 180, 153 mg%)

ลองอ่านผล เป็น GDM แบบไหน??

ชื่อเคมี	ผลการตรวจ	หน่วย	ค่าปกติ
Glucose Tolerance Test		mg %	<95
TT Fasting	92.0	mg/dL	<180
T 1 hr.	157.0	mg/dL	<155
T 2 hrs.	170.0	mg/dL	<140
T 3 hrs.	173.0		

Requested by: [Redacted]
Report by: [Redacted]

Specimen: NaF blood

Diag: ฝากตรวจ

Approved by: [Redacted]

17/12/2556 07:19
17/12/2558 00:11

จะมีภาวะ gestational diabetes

เมื่อ

100-gram oral glucose tolerance test (OGTT)

ผิดปกติตั้งแต่ 2 ค่าขึ้นไป

ผลน้ำตาลที่ควรทราบ

- การทำ FBS จะต้องเตรียมสตรี้ตั่งครรภ์อย่างไร
ผลน้ำตาลควรได้เท่าไร???
- การทำ 2 hours postprandial ต้องแนะนำ ให้ปฏิบัติตัวอย่างไร ผล
น้ำตาลควรได้เท่าไร???

OGTT (4 เข็ม)

การจำแนกความรุนแรงของโรคเบาหวาน (TYSON)

1. เบาหวานเนื่องจากการตั้งครรภ์ (gestational diabetes)

Class A1

FBS	ต่ำกว่า 105(95) mg/dL
1-hour postprandial blood sugar	ต่ำกว่า 140 mg/dL
2-hour postprandial blood sugar	ต่ำกว่า 120 mg/dL

Class A2

FBS	สูงกว่า 105(95) mg/dL
1-hour postprandial blood sugar	สูงกว่า 140 mg/dL
2-hour postprandial blood sugar	สูงกว่า 120 mg/dL

การจำแนกความรุนแรงของโรคเบาหวาน (Tyson)

2. overt diabetes (FBS > หรือ= 126 mg/dl,%)

- **เบาหวานก่อนการตั้งครรภ์**
- **ไม่มีความผิดปกติของหลอดเลือด**
- **ทารกในครรภ์มักมีขนาดใหญ่**
- **ต้องรักษาด้วยการควบคุมอาหารและฉีดอินซูลิน**

HbA1C คืออะไร

HbA1C คือ ระดับน้ำตาลสะสมในเลือด ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา ซึ่งผู้ป่วยจะต้องได้รับการตรวจเพื่อประเมินผลการรักษาว่าสามารถคุมระดับน้ำตาลได้หรือไม่

HbA1C เท่าไรจึงเป็นเบาหวาน??

ควรตรวจ HbA1C เมื่อไหร่??

แนะนำให้ตรวจติดตามทุก **3** เดือน ในผู้ป่วยเบาหวาน

โรคแทรกซ้อนจากเบาหวาน

- ตา จอประสาทตาเสื่อมจากเบาหวาน
- ไต เสื่อมจากเบาหวาน
- สมอง อัมพฤกษ์ อัมพาต
- หัวใจ โรคหลอดเลือดหัวใจ
- เท้า หลอดเลือดส่วนปลายตีตัน

หากพบว่าค่า HbA1C ...

สูงขึ้น 	ลดลง
<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ป่วยคุมระดับน้ำตาลได้ไม่ดีพอ - มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคแทรกซ้อน - ควรหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นสัญญาณที่ดี - พยายามรักษาระดับ HbA1C ให้อยู่ในเกณฑ์เป้าหมาย

“ สำหรับคนที่เป็นโรคเบาหวานแล้ว ควรควบคุมระดับ HbA1C ให้ **ไม่เกิน 7%** ”

ค่า “น้ำตาลในเลือด” ดูกันยังไง? นางฟ้าบอกราคา

FBS

การเจาะวัดระดับน้ำตาล
ในเลือดหลังอดอาหาร
> 8 ชั่วโมง

OGTT 2 hr

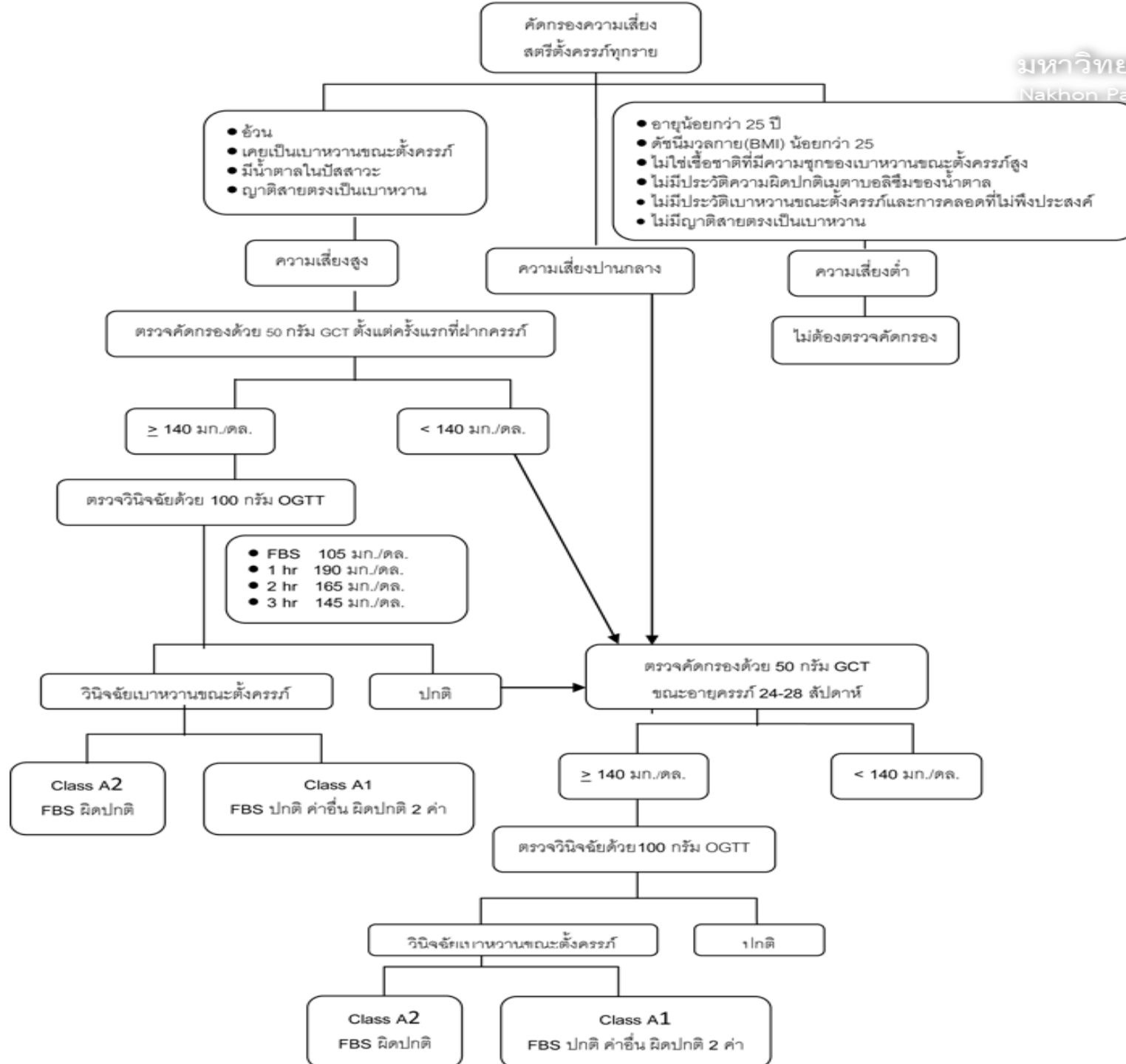
การเจาะวัดระดับน้ำตาล
ในเลือด 2 ชม. หลังทาน
น้ำตาลกลูโคส
1.25 ก. / น้ำหนักตัว 1 กก.

HbA1C

ฮีโมโกลบินในเลือด
หากน้ำตาลในเลือดสูง
จะมีเปอร์เซ็นต์ที่สูง

ผลการตรวจ	ไม่เป็นเบาหวาน	เสี่ยงเป็นเบาหวาน	เป็นเบาหวาน
FBS (มก/ดล)	น้อยกว่า 100	100 - 125	มากกว่า 126
OGTT 2 hr (มก/ดล)	น้อยกว่า 140	140 - 199	มากกว่า 200
HbA1C (มก/ดล)	น้อยกว่า 5.7	5.7 - 6.4	มากกว่า 6.5

การดูแลในระยะตั้งครรภ์

- ให้คำปรึกษาทางสุขภาพที่เฉพาะต่อโรคเบาหวานขณะตั้งครรภ์
- ควบคุมระดับน้ำตาล โดย
FBS = 80-90 mg/dL 1hour ต่ำกว่า 140 mg/dl
2-hour postprandial blood sugar ต่ำกว่า 120 mg/dL
- การตรวจประเมินทารกในครรภ์ EFM (กราฟ กราฟ)
- นับลูกดิ้น (Fetal movement count :FMC)
- อาจให้นอนโรงพยาบาลก่อนกำหนดคลอด 8 – 10 สัปดาห์
- กำหนดเวลาคลอดที่เหมาะสม 37 week ขึ้นไป

การให้คำปรึกษาแนะนำ

1. การดูแลรักษาด้วยการควบคุมอาหาร (Diet therapy)

1. การควบคุมให้ได้รับพลังงานเพียงพอ
2. การกระจายมื้ออาหารและพลังงาน
3. การแบ่งสัดส่วนของสารอาหาร เปลี่ยนลักษณะอาหาร
4. การรับประทานอาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่ ลดอะไร???

2. การออกกำลังกายระหว่างตั้งครรภ์ ไม่เครียด
3. การรักษาน้ำหนักตัวควรให้เพิ่มขึ้นอยู่ในเกณฑ์ปกติ
4. การรักษาระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในระดับปกติ

การดูแลรักษาด้วยการควบคุมอาหาร (Diet therapy)

การกระจายมื้ออาหารและพลังงาน มีสัดส่วน

โดยประมาณดังต่อไปนี้

มื้อเช้า	ร้อยละ	10 – 15
อาหารว่าง	ร้อยละ	5 – 10
มื้อเที่ยง	ร้อยละ	20 – 30
อาหารว่าง	ร้อยละ	5 – 10
มื้อเย็น	ร้อยละ	30 – 40
มื้อก่อนนอน	ร้อยละ	5 – 10

การให้คำปรึกษาแนะนำ

การออกกำลังกายระหว่างตั้งครรภ์

- ออกกำลังกายประมาณ นานครั้งละ 20-50 นาที 3 ครั้งต่อสัปดาห์
- เน้นการออกกำลังกายส่วนบนร่างกาย (Upper body muscles)
- จะไม่มีผลต่อการหดตัวของมดลูก
- นอกจากนี้ถ้าออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่ 4 ครั้ง/สัปดาห์ขึ้นไป จะลดอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรคเบาหวานแทรกซ้อนระหว่างการตั้งครรภ์ได้อีกด้วย

การใช้ยาฉีดอินซูลิน (Insulin therapy)

ข้อบ่งชี้

ใช้ในกลุ่ม Gestational DM Class A2 และกลุ่ม Overt DM ที่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในเกณฑ์ปกติโดยการควบคุมอาหารแต่เพียงอย่างเดียวได้

โดยติดตามผลการควบคุมระดับน้ำตาลด้วย 2-hour postprandial blood sugar ห่างกันครั้งละ 1- 4 สัปดาห์ โดยขึ้นกับอายุครรภ์

ถ้าตรวจพบค่า 2-hour postprandial blood sugar สูงกว่า **120mg/dl ติดต่อกัน 3 ครั้ง** ให้ยาฉีดอินซูลิน

ไปทบทวน Insulin ชนิดต่างๆ short acting: RI,
Intermediate: NPH

แบบใส แบบขุ่น

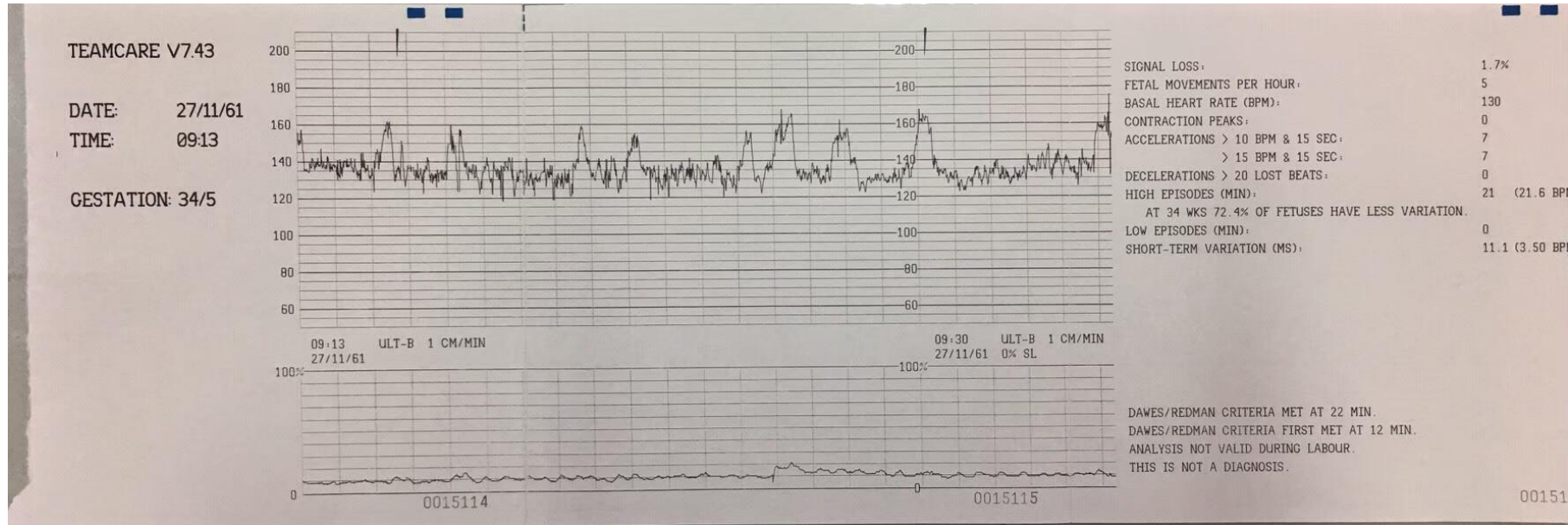
Insulin ใช้ฉีดในสตรีตั้งครรภ์ที่เป็น Overt DM

Example NST:Reactive(Category I)

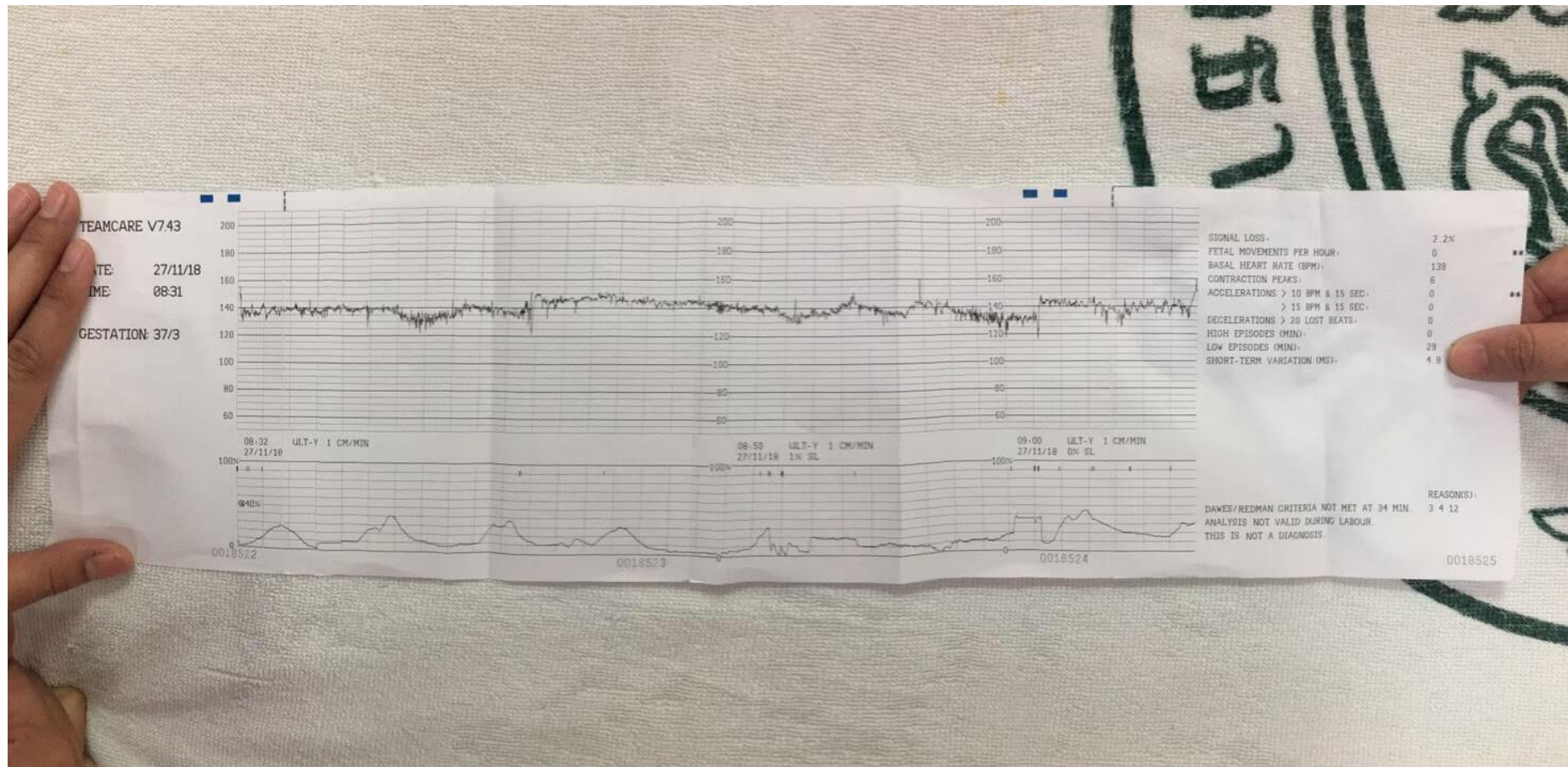
** จำ tracing นี้ไว้

*****จำ Pattern นี้ไว้ให้ดี มี Acceleration หลายครั้ง
(ควรมากกว่า 2 ครั้งใน 20 นาที และ
แต่ละครั้ง FHS ขึ้นจาก Baseline > 15 beat นาน > 15sec)

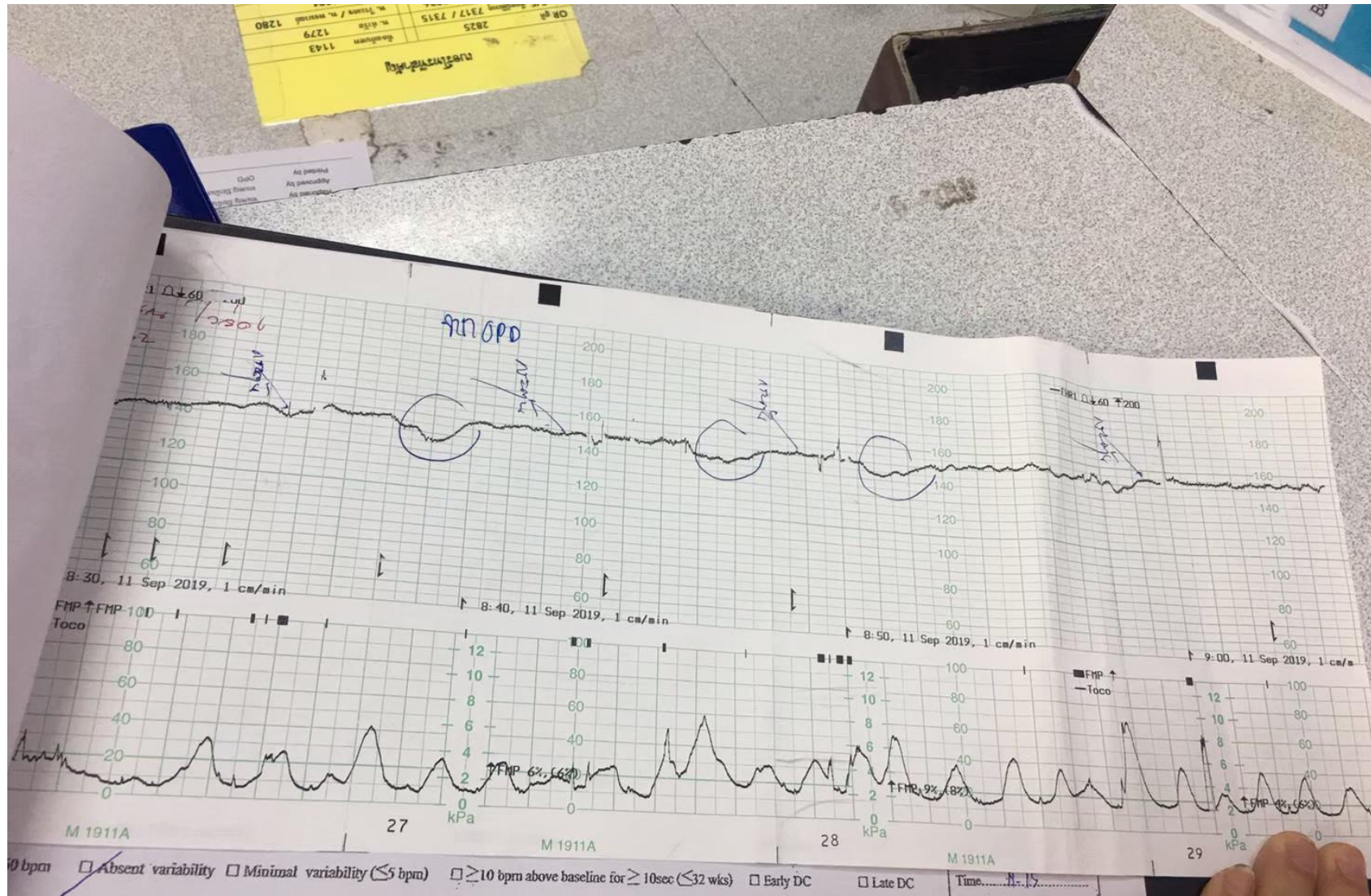

Example NST : Non Reactive (Category II)

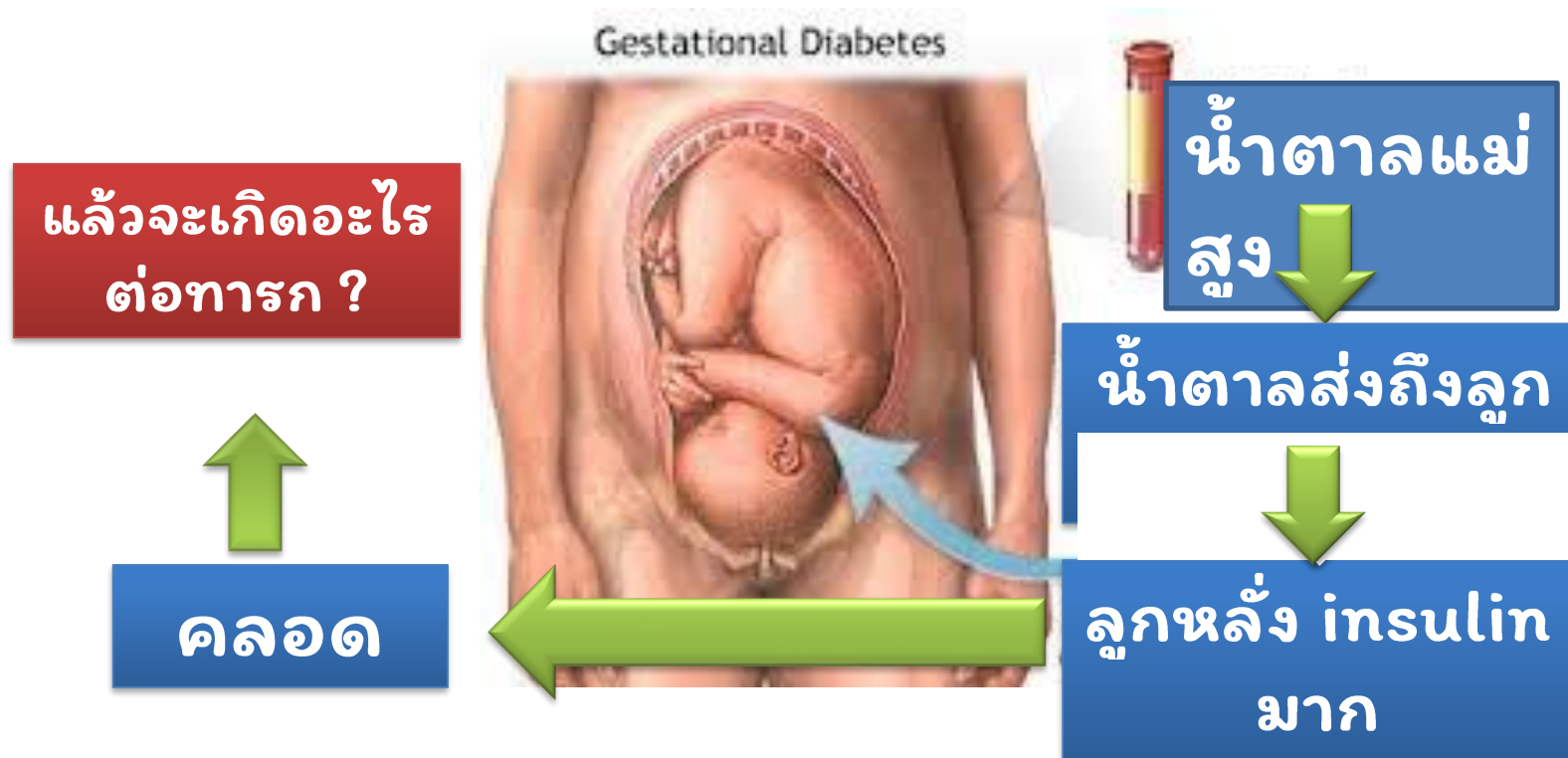

CST : Positive คล้ายๆ Late DC จาก รกเสื่อม (Utero placenta insufficiency) ต้อง IUR

แนวทางการดูแลขณะคลอด

- ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในระดับปกติ (70 – 120 mg/dL) ตลอดกระบวนการคลอด ระวัง Macrosomia

หยุด การให้อินสุลิน ภายหลังการคลอดบุตร

เนื่องจาก.....

และค่า DTX ทารกควรเป็นเท่าไร

ตอบ ไม่ควรต่ำกว่า 40 mg% Hct ไม่เกิน 60%

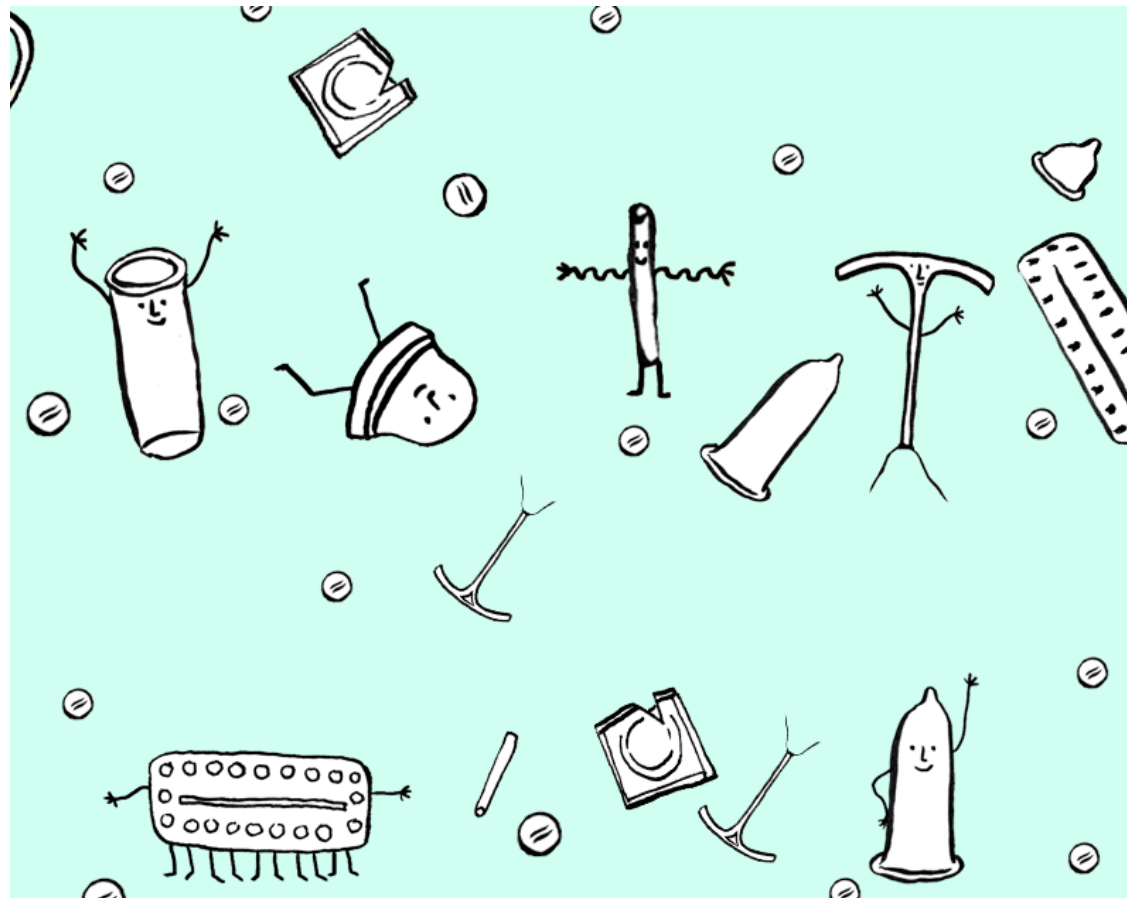
แนวทางการดูแลหลังคลอด

- ดูแลคล้ายมารดาหลังคลอดทั่วไประวัง PPH
- ฝ้าระวังมารดาและการกน้ำตาลในเลือดต่ำ
Hypoglycemia
- หาก 6 สัปดาห์ขึ้นไปแล้วยังพบภาวะระดับน้ำตาล
ในเลือดสูงอาจเป็น Type 2 DM (ส่วนใหญ่พบ Overt
DM)
- หลังคลอดจะมีการตรวจ DTX Pre-meal ค่าไม่ควร
เกิน 95-100 mg% จะมี Order แพทย์ ถ้า DTX สูงมากๆ
อาจต้องให้ insulin

Contraception ละ

- ควรใช้อะไร??

สรุปการพยาบาล GDM

- ต้องแปลผลเลือดได้ว่าอย่างไรจึงถือว่าคุมน้ำตาลได้ปกติ เป้าหมายต้องให้ BS ปกติ โดย FBS ไม่เกิน 95mg% 1hr PP ไม่เกิน 140mg% 2hr pp ไม่เกิน 120 mg%
- การควบคุมอาหาร ออกกำลังกาย จิตใจ พักผ่อน ตรวจสอบน้ำตาล
- ระวัง DFU Death Fetus in Utero : FMC นับลูกดิ้น 3 เวลาหลังอาหาร ครั้งละ 1 ชม. (>10ครั้ง/วัน)
- ระวังคลอดต้องประเมินผลเลือด และ EFW
- ดูแลหลังคลอดทั้งแม่และลูก

Retained foley's cath เตรียม C/S

คัดกรอง วินิจฉัย และให้คำแนะนำที่ ANC สำคัญมากๆ ค่ะ

THANK
YOU!